

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗНЗ»

Виконав: студент 2 курсу, групи ФК1-М18
спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)

Макарчук Богдан Юрійович

Керівник: Мисів В. М., кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Рецензент: Заїкін А. В. , кандидат педагогічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗНЗ	7
1.1. Фізична культура особистості як соціокультурне	7
1.2. Фізична культура у системі загальної освіти дітей молодшого шкільного віку	14
1.2.1 Фізичне виховання як засіб формування фізичної культури молодших школярів	14
1.2.2 Роль фізичної культури у формуванні морально-психологічних якостей особистості дітей молодшого шкільного віку.	34
1.3. Педагогічна характеристика тренувальних завдань ігрової направленості для школярів молодших класів.	45
Розділ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	55
2.1 Методи дослідження	55
2.1.1 Теоретичні методи дослідження	55
2.1.2 Експериментальні методи дослідження	56
2.1.3 Емпіричні методи дослідження	58
2.2 Організація дослідження	61
Розділ 3. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	62
3.1 Система рухливих ігор для підвищення фізичної культури молодших школярів.	62
3.2 Технологія використання рухливих ігор для підвищення фізичної культури молодших школярів.	69
3.3 Вивчення готовності вчителів до використання рухливих ігор на уроках фізичної культури у початковій школі	80
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92

ВСТУП

Проблема та її актуальність. За останні роки практично в усіх країнах світу, навіть у високорозвинутих, і вчені, і політики все частіше говорять про необхідність підвищення якості населення, наголошуючи при цьому на проблемах освіти, професійної підготовки, психічного здоров'я і також проблеми його фізичного удосконалення.

В умовах перетворень, що розгортаються у суспільстві, та радикальних змін умов життя не просто загострюється необхідність масових соціальних акцій з прискорення розвитку сфери фізичної культури, як це відмічає М. Л. Бокарев [11]. Такі перетворення стають просто життєво необхідними. Перед усім тому, що в умовах різкого зростання рухового дефіциту та несприятливої екологічної ситуації у багатьох регіонах країни збільшується загроза здоров'я нації.

Аналіз досліджень, присвячених здоров'ю школярів різного віку, показав, що намічається ріст хронічних захворювань дихальної та серцево-судинної системи, погіршився психічний розвиток дітей і підлітків [7, 12, 15, 23, 39]. При цьому важливо підкреслити, що серед багатьох чинників, від яких залежить стан здоров'я, важливе значення має спосіб життя особистості. При цьому найважливішою складовою, особливо в шкільні роки, є заняття фізичною культурою. Однак сьогодні достатньо чітко зафіксовано, що школярі практично не вміють самостійно займатись фізичними вправами, відсутня достатньо сильна мотивація у цьому плані і не сформовані звички ведення здорового способу життя [7, 12, 23, 39, 59, 69].

Особливо важливою ця проблема є на етапі молодшого шкільного віку. В період активного анатомо-фізіологічного розвитку дитини фізичне виховання молодших школярів, що є початковим етапом формування фізичної культури, передбачає формування не тільки універсального тіла, зданого до певної соціальної ролі, але й до універсальної діяльності.

В умовах сучасної освітньої реформи підвищились вимог до фахівців фізичного виховання і спорту, від яких залежить рівень підготовленості і здоров'я школярів, і дітей молодшого шкільного віку зокрема. Сьогодні постала проблема у потребі фахівців, які зможуть проводити заняття фізичного виховання із ефективним використанням нових методик відповідно до віку, медичної групи і стану здоров'я, зацікавивши дітей у набутті знань і вмінь, досягненні рівня підготовленості і бажанні бути здоровими. Одним із провідним методичних принципів побудови навчально-виховного процесу фізичного виховання є використання рухливих ігор під час навчальних занять фізичними вправами з метою формування фізичної культури особистості молодшого школяра.

Однак аналіз теоретичної та навчально-методичної джерельної бази дає можливість стверджувати про недостатнє вивчення даної проблеми, що і пояснює актуальність вибору теми нашого магістерського дослідження «Підвищення фізичної культури особистості молодшого школяра шляхом використання рухливих ігор».

Ступінь дослідження проблеми. Формування фізичної культури учнів у навчально-вихованому процесі ЗНЗ передбачає реалізацію активної особистісної позиції, усвідомлення власного статусу. Умовою і результатом формування фізичної культури особистості є наявність засобів спілкування, поведінки і діяльності, які колектив визнає і підтримує. Тому дослідження наукових засад формування фізичної культури учнів є важливим завданням сьогодення. Окремі аспекти цієї проблеми досліджували Г.Арзютов, І.Бондаренко, А.Борисенко, С.Кулик, Ю.Похоленчук, Т.Ротерс та ін.

У дослідження О.Вацеби, Б.Ведмеденка, Л.Волкова, М.Зубалія, Ю.Компанійця, О.Куца, В.Лабскіра, Б.Шияна, В.Язловецького та інших розкрито педагогічний потенціал фізичного виховання, визначено педагогічні умови впливу занять фізичною культурою на виховання учнів різного віку, зокрема на молодшого школяра.

У центрі уваги дослідників перебувають проблеми: удосконалення методики фізичного виховання (В.П. Бенедь, Г.Д. Галайтатий, В.І. Завадський, Н.М. Ковальчук, Г.Б. Сафрабова, А.А. Магльований та ін.); виявлення залежності розумової діяльності від рівня фізичної культури (С.А. Горбунов, А.В. Дубровський та ін.); здоров'я як вищої цінності особистості (В.В. Кім, А.В. Ненашева, В.І. Харитонов та ін.).

Позитивний вплив рухливих ігор на фізичний стан дітей відзначали багато дослідників: Э.С. Вильчковский, В.І. Левків, С.Б. Мудрик, Є.Н. Приступа, А.В. Цьось.

Ці питання знайшли відображення в Законах України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту.

Об'єкт дослідження – формування фізичної культури особистості.

Предметом магістерського дослідження є система рухливих ігор для підвищення фізичної культури молодших школярів загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета магістерської роботи – обґрунтувати педагогічні умови використання рухливих ігор для формування фізичної культури молодших школярів ЗНЗ.

Нами визначені наступні **завдання** дослідження:

- проаналізувати наукові джерела з проблеми дослідження з метою уточнення поняття «фізична культура особистості»;
- розкрити завдання, зміст та форми фізичного виховання на засадах історичного досвіду та сучасних потреб суспільства;
- виявити та обґрунтувати організаційно-педагогічні умови успішного використання рухливих ігор з метою формування фізичної культури молодших школярів ЗНЗ;
- визначити систему рухливих ігор для формування фізичної культури учнів молодшого шкільного віку (її структурну модель та модель управління нею) і критерії оцінки результативності її впровадження;

- експериментально перевірити педагогічну ефективність запропонованої системи роботи.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив виділити **гіпотезу** дослідження – ефективне використання рухливих ігор у навчально-виховному процесі фізичного виховання у початкових класах загальноосвітнього навчального закладу значна підвищить фізичну культуру особистості молодшого школяра.

Методи наукового дослідження:

- **теоретичні:** аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури та передового педагогічного досвіду; узагальнення отриманої інформації, метод розробки та моделювання, порівняння;
- **експериментальні:** порівняльне дослідження;
- **емпіричні:** анкетування, бесіда, спостереження;
- **математичні:** методи математичної обробки результатів дослідження.

Практичне значення роботи полягає у розробці уроків фізичного виховання із використання ігрового методу (системи рухливих ігор зокрема) для дітей молодшого шкільного віку.

Результати роботи апробувались на науковій студентській конференції.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Обсяг роботи складає 97 сторінок машинописного тексту.

ВИСНОВКИ

Зміни у суспільному житті неможливі без активізації духовного потенціалу особистості. Закон України «Про освіту» акцентує увагу на тому, що в умовах формування нових соціально-економічних відносин, переходу від авторитаризму до гуманного демократичного суспільства система виховання повинна ґрунтуватися на духовних цінностях. Тому створення необхідних умов для гармонійного розвитку та виховання підростаючого покоління – пріоритетне завдання будь-якого цивілізованого суспільства.

Школа повинна створити відповідні умови для виховання кожного учня не безликим індивідом, а особистістю з широким світоглядом, високою моральною культурою. Шлях досягнення цієї мети – актуалізація прагнення кожного учасника навчально-виховного процесу до особистісно значущої участі в спільній організації шкільного життя, яка б забезпечила розвиток відповідальності за свою і спільну справу та вищий рівень відповідальності за себе як суб'єкта суспільно важливої життєдіяльності.

На сучасному етапі розвитку нашої держави для всіх видів навчальних закладів головною метою залишається формування гармонійної особистості. Індивід повинен виховуватися не просто як носій певної суми знань, а як справжній громадянин з властивою йому мораллю, високою культурою праці та поведінки. Тому особливої актуальності набуває питання особистісного розвитку школяра та створення психолого-педагогічних умов для формування його високої моральності. Це зумовлює зміну парадигми навчально-виховного процесу, поступовий перехід до суб'єкт-суб'єктної розвиваючої взаємодії. У цьому плані набутий у дитинстві досвід є настільки вагомим та дієвим, що зберігає силу впливу на поведінку дорослої людини.

Молодший шкільний вік – сенситивний період для формування морально-духовної культури, бо саме тут закладається підґрунтя для етичних знань, переконань та ряду інших необхідних передумов подальшого розвитку духовного потенціалу людини. Отже, правильно організована діяльність, в

якій школяр – не просто пасивний суб'єкт, а виступає творцем, активним учасником подій, відчуває своє зростання, – викликає позитивні почуття, формує моральні якості й цінності, які згодом реалізуються в конкретних добродійних вчинках.

Перебудовчі процеси в Україні обумовили нові тенденції в розвитку освіти. Потреба суспільного в творчих, діяльних, інтелектуально розвинених громадянах, оновлення національної свідомості, відродження духовності викликали необхідність у новому підході до побудови навчально-виховного процесу фізичного виховання із ефективним використанням різноманітних методів, засобів та прийомів, зокрема ігровий метод, тобто використання рухливих ігор під час навчання молодших школярів.

Проведений аналіз теоретично-джерельної та навчально-методичної бази дав можливість прийти до наступних висновків:

1. Програмно-методичне забезпечення процесу фізичного виховання в умовах навчально-виховного процесу у молодших класах загальноосвітнього навчального закладу із цільовою установкою на вирішення завдань удосконалення фізичного статусу школяра не дозволяє реалізувати потенціал засобів і методів фізичної культури. Обмеження завдань фізичного виховання лише проблемами фізичної підготовки не дає можливості відповідним чином організувати педагогічний процес із урахуванням особливостей цього етапу шкільного розвитку.
2. Зміна цільової установки занять фізичною культурою у початкових класах загальноосвітньої школи з проблем фізичної підготовки на формування фізичної культури школяра вимагає у свою чергу перегляду концептуальних підходів до формування змісту програмно-методичного забезпечення педагогічного процесу з фізичного виховання у ЗНЗ. Одним із ключових питань при цьому повинне стати ефективне використання нових методів, засобів та прийомів навчання фізичного виховання молодших школярів, зокрема використання

- рухливих ігор для формування фізичної культури особистості дітей молодшого шкільного віку.
3. Одним із провідних методологічних принципів при розробці та моделюванні програмно-методичного забезпечення процесу формування фізичної культури молодших школярів повинен стати принцип відповідності навчальної діяльності школяра особливостям шкільного розвитку, тобто психічного, фізичного та особистісного удосконалення особистості. Як наслідок, методика формування фізичної культури молодшого школяра повинна враховувати не тільки «паспортний», але й біологічний вік. Врахування фактору неспівпадання біологічного і паспортного віку доцільно вести за параметрами відповідних реакцій організму на фізичні навантаження та виконання вправ із різною біомеханічною структурою.
 4. Основним засобом реалізації вищевказаних принципів повинен стати ігровий метод, метод використання рухливих ігор, оскільки, з одного боку. Він дозволяє дитині реалізувати характерну вікову особливість молодшого шкільного віку – установку на самоствердження, самореалізацію і змагальність, з іншого – в умовах достатньо жорсткої регламентації відповідної цільової установки творчо підходить до проблеми вирішення рухових завдань.
 5. Розроблені на вищевказаних принципах уроки фізичного виховання у початкових класах загальноосвітньої школи довели свою ефективність при використанні їх для вирішення завдань формування фізичної культури особистості молодшого школяра в усіх трьох компонентах – інформаційному, мотиваційно-настановчому та поведінковому, а тому може стати базою для удосконалення педагогічного процесу і загальноосвітньому навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Дзига». Українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги./ Укладачі В.І.Семеренський, П.Г.Черемський. – Харків: Друк, 1999. – 528 с.
2. 555 замечательных игр и игровых сценариев для школьников: Сб. игр для детей от 7-12 лет. - М.: ЮНВЕС, 2001.-382 с.
3. Алабин В.Г., Страшинский В.И., Соловцов В.В, Гаврилов А.В. Построение урока на основе применения тренировочных заданий игровой направленности. — Х.: 1992. — 127 с.
4. Андреева Е.В. Мотивационные факторы учебной и фиизкультурно-здоровительной деятельности школьников. //фізичне виховання, спорт та культура здоров'я в сучасному суспільстві: Зб. наук. пр. – Луцьк, 1999. – С.771 – 774.
5. Андрощук Н.В., Дзюбановський А.Б., Леськів А.Д. Радість руху. – Т.: СМП «Астон», 1999. – 114 с.
6. Андрощук Н.В., Леськів А.Д.,Мехоношин С.О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. — Тернопіль: Т ДІ У, 2000. -168 с.
7. Ареф'єв В.Г., Столітенко В.В. Фізичне виховання в школі: Навч. посіб. – К.: ІЗМН, 1997. – 152 с.
8. Аросьев Д.А. Как увлечь физической культурой // Физ.культура в шк.. 1987 - № 5. – С.8-12.
9. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и для каждого. – М.: ФиС, 1988 – 234 с.
10. Білоус В.І. Спортивно-педагогічне вдосконалення (Спортивні ігри) – Кам'янець-Подільський, 1998.– 229 с.
11. Бокарев Ю.Ю. Возможное направление работы // ФК в школе. – 1991. - №6 – С.3-7.

- 12.Бондар Т.С. Здоров'я школярів: практичні матеріали для повсякденної роботи педагога / Упоряд. Т.С. Бондар. – Харків: ранок, 2009. – 192 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
- 13.Бондар Т.С. Спортивні та рухливі ігри в початковій школі. / Упоряд. Т.С. Бондар. – Харків: Ранок, 2008. – 192 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
- 14.Бондар Т.С. Фізична культура. 1-4 клас. Розробки уроків / Т.С.Бондар. – Харків: Ранок, 2008. – 272 с. – (Майстер-клас).
- 15.Борисенко А. Ф. Цвек С. Ф.Руховий режим учнів початкових класів.- К.: Рад.школа, 1983. - 96с.
- 16.Былеева Л.В. и др. Подвижные игры. Учеб.пособие для ин-тов физической культуры. – М. «Физкультура и спорт», 1974. – 208 с.
- 17.Былеева Л.В., Коротков И.М. Подвижные игры: Ученое пособие для институтов физической культуры. – М.: ФиС, 1982. – 224 с.
- 18.Былеева Л.В., Коротков И.М., Яковлев В.Г. Подвижные игры: Учебное пособие для институтов физической культуры. 4-е, переработано и дополнено. – М.: Физкультура и спорт, 1974. – 208 с.
- 19.Былеева.В., Григорьев В.М. Игры народов СССР.-М.: ФиС, 1985. – 269 с.
- 20.Василькевич Я.З., Рик С.М. Морально-психологічна ефективність фізичної культури // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. Матеріали першої республіканської конференції. — Луцьк: Надстир'я, 1994. — С. 13—15.
- 21.Васильков И.И. От игры к спорту. — М.: Физкультура и спорт, 1985. — 135 с.
- 22.Васильчук А.Г. Перспективи використання інноваційних інформаційних технологій з метою оптимізації фізичного виховання в школі //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наук. праць під редакцією Єрмакова С.С. – Харків, 2003. – № 9. – С. 21-34.

- 23.Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобом фізичної культури. — К.: ІСДО, 1993. — 152 с.
- 24.Вильчковский Е.С., Страшинский В.І. Рухливі ігри в школі. — Київ: Рад. шк., 1971. — 119 с.
- 25.Вільчковський Е.С, Старшинський В.І. Рухливі ігри в школі. - К.: Рад.школа, 1971. - 120с.
- 26.Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – С.192 – 223.
- 27.Віхров К.Л. Техніка гри //Фізичне виховання в школі. – К, 2001. – №1. – С. 5-7.
- 28.Волков Л.В. Возрастные особенности физической подготовки детей и подростков: Учебно-методическое пособие. — Переяслав-Хмельницкий, 1991. — 26 с
- 29.Волков Л.В. Методика виховання фізичних здібностей учнів. – К.: Радянська школа, 1980. – 102 с.
- 30.Волков Л.В. Розвиток фізичних здібностей — К.: Знання, 1976. — 123 с.
- 31.Волков Л.В. Физическое воспитание учащихся: Учебно-методическое пособие. – К.: Радянська Школа, 1988. – 181 с.
- 32.Воробей Г.В. Фізкультурно-оздоровчі заходи у режимі навчального дня школярів початкових класів. – Івано-Франківськ, 1986. - 24с.
- 33.Гугин А.А. Уроки физической культуры в начальной школе. - М.: Просвещение, 1983. - 160с.
- 34.Демчишин А.П., Артюр З.М., Демчишин В.А., Фалес І.Г. Рухливі та спортивні ігри в школі. К.: Освіта, 1992. - 175с.
- 35.Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні – К., 1994. – 26 с.

36. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / За заг. ред. М.Д. Зубалія, 2-е вид., перероб. і доп. – К., 1997. – 36 с.
37. Дубогай О.Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури // Нива знань, №3, – 1999. – С.52-54.
38. Єфімова Н.Г. Методика проведення рухливих ігор.-К.: Рад. школа, 1969. - 104с.
39. Жукотинський К.К. Формування фізичної культури учнів позашкільних навчальних закладів: Навчальний посібник / За ред. М.Д. Зубалія. – Чернівці: Технодрук, 2010. – С.83 – 90.
40. Закон України «Про освіту» – К., 1991. – С. 210-233.
41. Закон України «Про середню освіту» – К., 1993. – С. 19-23.
42. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» – К., 1994. – 22 с.
43. Ильин Е.П. Психология физического воспитания. — М.: Просвещение, 1988. — 288 с.
44. Качашкин В.М. Методика физического воспитания. — М.: Просвещение, 1980. — 302 с.
45. Качашкин В.М. Физическое воспитание в начальной школе. — М.: Просвещение 1978. — 175 с.
46. Концепція національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді України. – К., 1994. – 54 с.
47. Коротков И.М. Подвижные игры в занятиях спортом. — М.: Физкультура и спорт, 1971. — 118 с.
48. Кругляк О., Кругляк Н. Від гри до здоров'я нації. – Тернопіль, 2000. – 79 с.
49. Кругляк О.Я., Кругляк Н.П. Від гри до здоров'я нації. Рухливі українські народні ігри, естафети на уроках фізичної культури: Методичний посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. – 80 с.

50. Куц А.С. Модельные показатели физического развития и двигательной подготовленности населения центральной Украины: Монография. – К.: Искра, 1993. – 225с.
51. Куц О.С. Концепція безперервної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх шкіл. – К., 1997. – 18 с.
52. Куц О.С. Фізкультурно-оздоровча робота з учнівською молоддю. – Київ-Вінниця, 1995. – 148 с.
53. Левитский П.М. Занимательные опыты и наблюдения: (О воспитании у школьников потребностей к систематическим занятиям физическими упражнениями) // Физ. воспитание в школе. – 1973. - № 2. – С.13.
54. Линець М.М. Основи методики розвитку рухових якостей: Навчальний посібник. – Л.: Штабар, 1997. – 207 с.
55. Литвин Я.С. Сюжетні ігри та імітаційні вправи для дітей — К.: Здоров'я, 1988, - 189с.
56. Лубышева Л.И. Современный ценностный потенциал физической культуры и спорта пути его освоения обществом и личностью // Теория и практика физической культуры. – 1997. - №5. – С.14-19.
57. Лях В.І., Мейсон М., Копилов Ю.А. Оцінка успішності з фізичної культури // Фізична культура в школі. 1999. – №1. – С. 8.
58. Матвеев А.П., Мельников С.Б. Методика физического воспитания с основами теории: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов и учащихся пед. уч-щ. – М.: Просвещение, 1991. – С.5-83.
59. Мудрик С.Б. Вплив національних рухливих ігор на розвиток фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку// Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.: Збірник наукових праць. – Харків -XXXIII 1999,- №6.-с. 19-24.
60. Мудрик С.Б. Рухливі ігри на уроках фізичної культури. Навчально-методичний посібник. Луцьк. «Надстир'я», 1996. — 153 с.
61. Національна доктрина розвитку освіти.
62. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту.

63. Основи здоров'я і фізична культура. Навчальна програма для 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів – К., 2001. – 98 с.
64. Педагогіка: Учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ. /Л.Р. Болотина, С.П. Баранов, Л.Г. Семушина и др. – М.: Просвещение, 1987. – С. 232 – 236.
65. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура 1-11 класи – К.: Перун, 1998. – 63 с.
66. Сергієнко Л.П. Тестування рухових здібностей школярів / Л.П. Сергієнко. – К.: Олімпійська література, 2001. - 439 с.
67. Советская система физического воспитания. Гл. ред. Г.И. Кукушкин. – М.: «Физическая культура и спорт», 1975. – С. 187-210.
68. Теория и методика физического воспитания Под.ред. – / Круцевич Т.Ю. – К: Олимпийская литература, 2003, Т. 1. – 424 с.
69. Теорія і методика фізичного виховання: Методика фізичного виховання різних груп населення. / Т.Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2008. – С.74-106.
70. Титаренко С. Дитяча розвага. - Київ, 1993. - 128с.
71. Физическая культура и спорт в общеобразовательной школе: Пособие для учителя /Под ред. М.Д. Рипы. – М.: Просвещение, 1985. – 95 с.
72. Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації". – К., 1998. – 26 с.
73. Цьось А.В. Українські народні ігри та забави: Навч. посібник.- Луцьк: Надстир'я 1994.- 96.
74. Чунтыжева З.И. Формирование физической культуры личности в младшем школьном возрасте: Автореф. дис.... канд.. пед. наук. – Майкоп, 1997 – 20 с.
75. Шамардіна Г.М. Основи теорії та методики фізичного виховання / Г.М. Шамардіна. – Дніпропетровськ: Дріан, 2007. – 486 с.

- 76.Шиян Б.М., Вацеба О.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2008. – С.55-124.
- 77.Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів (II частина) – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 247 с.
- 78.Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів (I частина) – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 269 с.
- 79.Шиян Б.М. Що потрібно для формування національної системи фізичного виховання школярів // Фізичне виховання в школі. — 1997. — №2. — С. 3—6.